

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

7-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/7 (5) - 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdulkaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saporbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;
Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;
Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;
Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;
Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);
Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;
Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;
Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;
Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;
Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;
Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;
Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;
Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;
Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;
Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;
Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);
Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;
Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor
Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;
Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;
Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;
Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;
Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;
Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Izzatullayev Bobirjon Izzatullayevich

XALQARO MUNOSABATLARDA RAQAMLI DIPLOMATIYANI TADQIQ ETISHNING ILMIIY-NAZARIY ASOSLARI	10-14
--	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Mannopova Elzara Toraxanovna

HR TRANSFORMATION: COMPARATIVE ANALYSIS OF DEVELOPED AND DEVELOPING ECONOMIES CANADA AND UZBEKISTAN	15-21
--	-------

Загребельская Милена Владимировна

РАЗВИТИЕ ПРЕДИКТИВНОГО ПЛАНИРОВАНИЯ В СИСТЕМЕ МАТЕРИАЛЬНО- ТЕХНИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ НЕФТЕГАЗОВОГО КОМПЛЕКСА: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ, АДАПТИВНЫЕ И ЦИФРОВЫЕ ДРАЙВЕРЫ УСТОЙЧИВОСТИ	22-31
--	-------

Dr. Abror Kucharov and Dr. Jyoti Meshram

SECTORAL ANALYSIS OF INDIAN INVESTMENT IN UZBEKISTAN	32-42
--	-------

Суюнова Зухра

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И АУДИТА ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ В КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ	43-49
--	-------

Суюнова Фотима, Суюнова Саодат

ТУРИСТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ УЗБЕКИСТАНА: ТРЕНДЫ, ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	50-62
--	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Xudoyqulov Yo'lchi Azamqulovich

HARBIY TADQIQOTCHI FAOLIYATIDA FANLARARO YONDASHUVLARDAN FOYDALANISH ZARURATI	63-69
--	-------

Majitov Maxmud

G'ARB FALSAFASIDA SHAXS HAQIDAGI FALSAFIY FIKRLAR TADQIQI	70-76
---	-------

Latipov Sardor Shavkatovich

JAMIYATDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHNING IJTIMOYIY ASOSLARI VA AMALGA OSHIRISH SHAKLLARI	77-81
--	-------

Ibraximova Dilorom Saloydinovna

HUQUQSHUNOS AXLOQIY MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIY ZARURIYATI	82-87
--	-------

Xolmirzaev Nodirjon Nizomjonovich

JADID MAKTABLARINING O'QITISH TIZIMI VA PEDAGOGIK MEROSI	88-91
--	-------

Muslimov Sherzod Akbarovich

ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBURNING "BOBURNOMA" ASARIDA INSON VA OILA MUAMMOSI	92-96
---	-------

Jantayev Maksud Ibragimovich
AL-XORAZMIYNING ILMIY TADQIQOT HAQIDAGI QARASHLARINING
DOLZARBLIGI VA AHAMIYATI 97-101

Qosnazarova Palzada
TURKISTONDA JADIDCHILIK HARAKATI VA TA'LIM-TARBIYA, ADABIYOT
MASALALARINING IJTIMOY-FALSAFIY ASOSLARI 102-106

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Xasanova Sohibjamol Soatmurod qizi
TILNING KOGNITIV FUNKSIYASI VA AXLOQIY-BAHOLASH
(YAXSHILIK/YOMONLIK) KATEGORIYALARINING KONSEPTUAL SHAKLLANISHI 107-110

Burxonova Go'yoxon G'ulomovna
TIBBIYOT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA LOTIN TILI VA TIBBIY
TERMINOLOGIYANI SAMARALI O'QITISH USHLUBLARI 111-115

Raxmonova Dildora Mirzakarimovna
JADID ADIBI – TO'LAGAN XO'JAMYOROV (TAVALLO) BADIY
PUBLITSISTIKASINING TIL VA USLUBI TAHLILI 116-122

Yuldasheva Ruxshona Rustamjon qizi
INGLIZ TILIDAGI OTLI KOLLOKATSIYALARNING LISONIY MODELLARI
VA ULARNING O'ZBEK TILIGA TARJIMA JARAYONIDAGI ADEKVATLIK
MUAMMOLARI 123-126

Xolmurotova Gulnora
ERKIN A'ZAMNING "OTOYINING TUG'ILGAN YILI" QISSASIDA USTOZ OBRAZI
BADIY TALQINI 127-132

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Kadirova Moxigul Xamitovna
SURISHTIRUVNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI 133-138

Xidoyatov Baxtiyar Batirovich
O'ZBEKISTON JINOYAT PROTSESSIDA SUDGA QADAR ISH YURITISHNING
RIVOJLANISH TARIXI 139-147

Давронов Атобек Равшанович
УЧАСТИЕ СПЕЦИАЛИСТА В ОБЛАСТИ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ
В СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЯХ ПО УГОЛОВНЫМ ДЕЛАМ 148-155

Alishayev Sobir Tursunboyevich
JINOYAT ISHLARI BO'YICHA SUDLOVGA TEGISHLILIKNI ANIQ
BELGILASHNING HUQUQIY VA AMALIY AHAMIYATI 156-161

Mamatmurodov Farrux
THE UNIQUENESS OF THE SUKUK FINANCIAL INSTRUMENT.
THEORETICAL ANALYSIS OF THE UNIQUE SIMILARITIES
AND DIFFERENCES BETWEEN SUKUK AND BONDS 162-168

Худайбергенов Бахрам, Эгамбердиев Ферузбек
ПОДАЧА ЖАЛОБ И РАССМОТРЕНИЕ ИХ СЛЕДСТВЕННЫМ СУДЬЕЙ
НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА 169-180

<i>Хайдарова Хилола Анваровна</i> ЮРИДИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ЗАВЕЩАНИЯ КАК ОСНОВНОГО СПОСОБА РАСПОРЯЖЕНИЯ НАСЛЕДСТВЕННЫМИ ПРАВАМИ	181-186
<i>Normatov Ermatat</i> SHAHAR AHOLISINING ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISHDAGI HUQUQLARI VA MAJBURIYATLARI	187-196
<i>Abdurasulova Xadichaxon Ravshanbek qizi</i> MEHNAT QONUNCHILIGINI BUZISH BILAN BOG'LIQ JINOYAT QONUNI NORMALARINING RIVOJLANISH TARIXI	197-205
<i>Hazratov Mexriddin Faxriddin o'g'li</i> THE CONCEPT OF DIGITAL SERVICES AS AN OBJECT OF CIVIL LAW RELATIONS	206-210
<i>Mamataliyeva Shahnoza Xushmamat qizi</i> ISHNI SUDGA QADAR YURITISH BOSQICHIDA JINOYAT PROTSESSI ISHTIROKCHILARINING XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	211-218
<i>Abduazizov Doniyor Baxtiyor o'g'li</i> USTUN MUZOKARA KUCHI VA UNING SUISTE'MOLLIK SHAKLLARI: GERMANIYA, YAPONIYA VA JANUBIY KOREYA AMALIYOTINING QIYOSIY TAHLILI	219-228
<i>Uralov Sarbon Sardorovich</i> AXBOROT TEXNOLOGIYALARI ORQALI SODIR ETILAYOTGAN FIRIBGARLIK JINOYATLARI TAHLILI	229-236
<i>Abdurashidov Abdurauf Abdurashidovich</i> VOYAGA YETMAGANLAR TOMONIDAN SODIR ETILGAN BEZORILIK JINOYATLARINING XUSUSIYATLARI	237-243
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Rashidov Anvarjon Sharipovhich</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARI METODIKASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	244-248
<i>Maydonova Saboxat Sadulloyevna</i> O'QUVCHILARNING KITOBXONLIKKA BO'LGAN QIZIQISHINI OSHIRISHDA OILA VA MAKTAB O'RTASIDAGI HAMKORLIKNING INNOVATSION USULLARI	249-253
<i>Jo'rayeva Zarifa Oltinboy qizi</i> JISMONIY TARBIYA DARSLARINI TASHKIL ETISHDA DAM OLISH DAQIQALARI VA PAUZALARI	254-259
<i>Kulidjanova Yulduzxon Inomjon qizi</i> AKADEMIK LITSEYLARDA ZAMONAVIY RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR IMKONIYATLARIDAN FOYDALANISH ("INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI" FANI MISOLIDA)	260-267
<i>Нажметдинова Наргиза Сайфетдиновна</i> ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ГОТОВНОСТЬ К ЭПОХЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: АНАЛИЗ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИХ РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	268-277
<i>Haqberdiyev Baxtiyor, Ismog'ilova Madinabonu, Ro'ziqulova E'zoza</i> INTERYER DIZAYNIDA RANGLAR PSIXOLOGIYASI	278-282

Kutliyeva Feruzaxon Yusupovna

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARI KOMPETENTLIGINI

TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA TAHLILI 283-289

Received: 4 August 2025
Accepted: 10 August 2025
Published: 30 August 2025

Article / Original Paper

PROSPECTS FOR FURTHER IMPROVEMENT OF THE SECURITY INSTITUTION FOR PARTICIPANTS IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Mamatalieva Shakhnoza Khushmamat kizi,

Lecturer of the Department of Criminal Procedural Law
Tashkent State University of Law

E-mail: shahnozaxushmamatovna64689397@gmail.com

Abstract. This article analyzes the existing legal gaps in the Criminal Procedure legislation of the Republic of Uzbekistan concerning the safety assurance of process participants - victims, witnesses, and other individuals. International experience, including the legislation of Georgia, Kyrgyzstan, and Moldova, has been studied. Additionally, the article provides suggestions and recommendations for protecting the safety of sexual violence victims, women, and other groups directly affected by the legal process.

Keywords: security, security in criminal proceedings, security of participants in criminal proceedings, protection, state protection, forms of protection.

ISHNI SUDGA QADAR YURITISH BOSQICHIDA JINOYAT PROTSESSI ISHTIROKCHILARINING XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Mamataliyeva Shahnoza Xushmamat qizi

Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoyat-protsessual huquqi kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual qonunchiligida protsess ishtirokchilari — jabrlanuvchilar, guvohlar va boshqa shaxslarning xavfsizligini ta'minlash borasidagi mavjud huquqiy bo'shliqlar tahlil qilingan. Xalqaro tajriba, jumladan Gruziya, Qirg'iziston va Moldova qonunchiligi o'rganilgan. Shuningdek, maqolada jinsiy zo'rovonlik qurbonlari, ayollar va jarayonga bevosita ta'sir qiluvchi boshqa guruhlar xavfsizligini himoya qilishga oid taklif va tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: xavfsizlik, jinoyat protsessida xavfsizlik, jinoyat protsessi ishtirokchilari xavfsizligi, himoya qilish, davlat himoyasi, himoya shakllari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI7Y2025N31>

Ma'lumki, har qanday jamiyatning rivojlanishida shaxs huquq va erkinliklarini himoya qilish muhim omil hisoblanadi. "Inson huquqlari umumjahon deklaratsiya" sida shaxs huquqlarini himoya qilishga, jumladan jinoyat ishlarini yuritishda himoya huquqini ta'minlashga oid bir qancha normalar mavjud bo'lib, ularga ko'ra «har bir inson unga konstitutsiya yoki qonun orqali berilgan asosiy huquqlari buzilgan hollarda nufuzli milliy sudlar tomonidan bu huquqlarning samarali tiklanishi huquqiga ega» [1-33]. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 28-moddasida, "jinoyat sodir etganlikda ayblanayotgan shaxs uning aybi qonunda nazarda tutilgan tartibda oshkora sud muhokamasi yo'li bilan

isbotlanmaguncha va sudning qonuniy kuchga kirgan hukmi bilan aniqlanmaguncha aybsiz deb hisoblanadi. Ayblanuvchiga o'zini himoya qilish uchun barcha imkoniyatlar ta'minlanadi."; 54-moddasida, "davlat inson hamda fuqaroning Konstitutsiya va qonunlarda mustahkamlangan huquqlari va erkinliklarini ta'minlaydi"; 55-moddasida "har kimga o'z huquq va erkinliklarini sud orqali himoya qilish, davlat organlarining hamda boshqa tashkilotlarning, ular mansabdor shaxslarining qonunga xilof qarorlari, harakatlari va harakatsizligi ustidan sudga shikoyat qilish huquqi kafolatlanadi, -" deb ko'rsatilgan [2-34]

Qiziq jihati shundaki, jinoyat protsessi ishtirokchilari xavfsizligi ta'minlanishi lozimligi, protsess jarayonida dalillarning tez va oson to'planishi, shuningdek jinoyatlarning ochilishida xavfsizlik masalalari muhim ekanligi bot-bot takrorlanadi, biroq na O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksida, na O'zbekiston Respublikasining "Jabrlanuvchilarni, guvohlarni va jinoyat protsessi boshqa ishtirokchilarini himoya qilish to'g'risida"gi 2019-yil 14-yanvardagi Qonunida jinoyat protsessi ishtirokchilari, jumladan, guvoh, jabrlanuvchi va protsess boshqa ishtirokchilari xavfsizligi tushunchasiga oydinlik kiritilmagan. Bu esa protsess ishtirokchilariga nisbatan xavfsizlik choralarining turlicha tatbiq etilishiga sabab bo'lishi ehtimoldan holi emas. Bu tushunchaning mavjudligi ayni shu xavfsizlik choralarining aniq va bir xilda qo'llanilishiga yordam berib, amalga oshirilish doirasini belgilab beradi.

Jumladan, milliy protsessualist olim G.Tulaganova protsess ishtirokchilari xavfsizligini ta'minlash doirasiga jabrlanuvchilarning, guvohlarning va jinoyat protsessi boshqa ishtirokchilarining hayoti, sog'lig'i mol-mulki hamda sha'n va qadr-qimmatini bilan bog'liq masalalar muhim ekanligini ta'kidlaydi [3-12], biroq biz shu o'rinda shaxsning ishchanlik obro'si ham muhim deb hisoblaymiz, negaki axborotlashgan bir zamonda agar xavfsizligi ta'minlanishi lozim bo'lgan shaxsning ishchanlik obro'siga putur yetishi, katta ehtimol bilan uni qiyin moliyaviy vaziyatga solib qo'yishi mumkinligiga e'tibor qaratishimiz lozim. Bu esa o'z-o'zidan shaxslarning guvohlik berishdan bosh tortish, jinoyatlar haqida xabar bermaslik, eng achinarli jihati esa adolatsiz hukmlar chiqishiga sabab bo'lishi mumkin.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining «Jabrlanuvchilarni, guvohlarni va jinoyat protsessi boshqa ishtirokchilarini himoya qilish to'g'risida»gi 2019-yil 14-yanvardagi Qonunining 6-moddasida xavfsizlik choralari keltirilgan bo'lib, unda quyidagilar, jumladan:

- 1) himoya qilinuvchi shaxs to'g'risidagi ma'lumotlarning maxfiylikini ta'minlash;
- 2) shaxsni, uy-joyini va boshqa mol-mulki qo'riqlash;
- 3) himoya qilinuvchi shaxsga maxsus individual himoya vositalarini va texnik vositalarni berish;
- 4) vaqtinchalik xavfsiz joyga joylashtirish;
- 5) boshqa yashash joyiga ko'chirish, ish (xizmat) yoki o'qish joyini o'zgartirish;
- 6) hujjatlarni almashtirish;
- 7) himoya qilinuvchi shaxs to'g'risidagi ma'lumotlardan foydalanilishini cheklash;
- 8) qamoqda yoki jazoni o'tash joylarida saqlanayotgan himoya qilinuvchi shaxsga nisbatan qo'shimcha xavfsizlik choralarini ta'minlash kabilar.

Biroq, bu choralardan tashqari JPK ning tegishli normalarida sudlarning yopiq sud majlisida o'tkazilishi, shaxslarning ism-shariflari oshkor qilinmasligi, shuningdek taxalluslardan foydalanish mumkinligi, bundan tashqari jinoyat ishi yakunlangach, ish materiallari bilan tanishish jarayonida bayonnomalarning kirish qismlari taqdim etilmasligi, sudga muhrlangan holda yuborilishi kabi normalar ham mavjud. Bu esa jinoyat protsessi

ishtirokchilari xavfsizligini ta'minlash sirasiga kiritish mumkinligi sababli xavfsizlik choralari ikki xil ko'rinishda ifodalash muhim ahamiyat kasb etadi deb hisoblaymiz. Shundan kelib chiqib, xavfsizlik choralari protsessual xavfsizlik choralari va boshqa xavfsizlik choralari ajratish maqsadga muvofiqdir.

Bundan tashqari, JPK 270-moddani tahlil qiladigan bo'lsak, jinoyat protsessi ishtirokchilari xavfsizligiga mas'ul sifatida Ichki ishlar organlari belgilanganligini ko'rishimiz mumkin. Biroq jinoyatlarning tergovga tegishliligi nuqtai nazaridan barcha hollarda Ichki ishlar organlari protsess ishtirokchilari xavfsizligini ta'minlash imkoniyati mavjud emasligi hisobga olinishi maqsadga muvofiqdir. Misol tariqasida, Davlat xavfsizlik xizmati tergovga tegishli ishlar yuzasidan xavfsizlik masalasini ayni shu organ amalga oshirilishi xavfsizlik choralari qo'llanishida ta'sirchanlik darajasini oshiradi.

Keyingi muhokama qilishimiz zarur bo'lgan masala shundan iboratki, "Jabrlanuvchilarni, guvohlarni va jinoyat protsessi boshqa ishtirokchilarini himoya qilish to'g'risida"gi 2019-yil 14-yanvardagi Qonunining 4-moddasida himoya qilinuvchi shaxslar ro'yxati keltirilgan bo'lib, unda xavfsizligi ta'minlanishi mumkin bo'lgan shaxslar doirasi juda tor qilib belgilangan, jumladan unda surishtiruvchi, tergovchi, prokuror, sudya, xalq maslahatchisi, tergovga qadar tekshiruvni amalga oshiruvchi organ mansabdor shaxslari, shuningdek tezkor-qidiruv faoliyatini amalga oshiruvchi organ mansabdor shaxslari nazarda tutilmagan. Bundan tashqari, jinoyat ishlarini yuritishning asosiy bazasi hisoblangan Jinoyat-protsessual kodeksida umuman bu haqida so'z ketmaganligini ko'ramiz.

To'g'ri, surishtiruvchi, tergovchi, prokuror, sudya va xalq maslahatchilari faoliyatini tartibga soluvchi qonun normalarida ularning xavfsizlik masalalari bayon etilgan, biroq aynan qaysi shaklda, qaysi xavfsizlik choralari qo'llash mumkinligi xususida norma mustahkamlanmagan, bundan tashqari tergovga qadar tekshiruvni amalga oshiruvchi organ mansabdor shaxsi, shuningdek tezkor-qidiruv tadbirlarini amalga oshiruvchi organ mansabdor shaxslari ham ayni dalillarni to'plash vakolatiga ega, bu esa o'z navbatida protsess ishtirokchilari xavfsizligini ta'minlash bilan bog'liqdir. Negaki, ushbu organ mansabdor shaxslari to'plagan dalillari orqali ijtimoiy xavfi jihatidan yuqori bo'lgan jinoyatlar aniqlansa, dalillarni yo'qotish maqsadida ularning ham hayoti, sog'lig'i, mol-mulki kabilar xatarda qolishi mumkin. Shu sababdan ham ularning ham xavfsizligi ta'minlanishi jinoyatlarning batafsil va to'liq ochishiga sabab bo'ladi.

A.Umarxonovning fikricha, odil sudlovga ko'maklashuvchi shaxslar, xususan guvohlar va jabrlanuvchilar, protsess boshqa ishtirokchilar hamda ularning yaqin qarindoshlariga noqonuniy ta'sir ko'rsatish hollari ko'payayotganligi kelajakda huquqiy jihatdan muammoli vaziyat yuzaga keltirishi mumkin. Bu esa o'z navbatida huquqni muhofaza qiluvchi organlarning dalillar manbai bo'lgan guvohlar va jabrlanuvchilarni himoya qilishga hamda ilgari ma'lum bo'lmagan xavfli ijtimoiy-huquqiy hodisaga qarshi kurashishga, uning oldini olishga yetarli darajada tayyor emasligidan dalolat bermoqda. Fuqarolarning huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatidan qoniqmaslik hissini yuzaga keltirmoqda. Qonun chiqaruvchi organ jamiyatda jinoyatchilik darajasining o'sib borayotganligiga qaramay, shaxs manfaatlarini muhofaza qilish ustun vazifa ekanligini hisobga olgan holda unga qarshilik ko'rsatishning samarali jinoyat-huquqiy choralari kompleksining konseptual asoslarini ishlab chiqmagan [4-9].

Bu institutlar jazolash va taqiqlash ustunligiga emas balki odil sudlovga ko'maklashuvchi shaxslarning huquqiy va protsessual faolligini rag'batlantirishga tayanishi lozim. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining tegishli normalarida protsessga jalb qilingan shaxslarning himoyasini ta'minlash mexanizmi emas, balki faqat protsessual choralar (ishni yopiq sud majlisida ko'rib chiqish, telefon so'zlashuvlarini eshitib turish, ismi sharifi va familiyasi o'rniga taxallusdan foydalanish va h.k.) qayd etilganligi, odil sudlovga ko'maklashuvchi shaxslarning xavfsizligiga tajovuz qilish hollariga qarshi kurashni tartibga soluvchi normalar mukammal emasligi, ushbu normalarni qo'llash orqali guvoh, jabrlanuvchi, ekspertni hamda protsessning boshqa ishtirokchilarini amalda himoya qilib bo'lmasligi e'tirof etiladi[5-10].

Ha, albatta, protsess ishtirokchilarining qarindoshlari hayoti, sog'ligi, mol-mulki va boshqa huquqlari xavf ostida bo'lishi tabiiy holat, biroq milliy qonunchiligimizga asosan yaqin qarindoshlar, umuman qarindoshlar doirasiga ayni vaqtda qonuniy nikohda bo'lmagan er yoki xotin kiritilmasligini ko'ramiz, bu esa agar ularga nisbatan amalda real xavf mavjud bo'lsa, qonunchilikka asosan xavfsizlik choralarning hech bir shaklini qo'llay olmasligimizni ifodalaydi. Bu esa yana guvohlikdan bosh tortish, jabrlanuvchi sifatida o'z manfaatlarini himoya qila olmaslik, shu bilan birgalikda ayblov xulosasi, ayblov dalolatnomasi, shuningdek hukmning JPK normalarini buzgan holda chiqarilishi, haqiqatni aniqlash prinsipining buzilishiga olib keladi.

Bundan tashqari, qarindosh bo'lmagan shaxslarning ham hayotiga amalda real tahdidlar amalga oshirilish holatlari yuzaga kelmoqda. Misol tariqasida, juda ham yaqin do'st yoki o'rtoq bo'lgan holatda guvohlik berilsa, ularning hayotiga tahdid bo'lishi mumkinligi ham bu kabi shaxslarning xavfsizligini ta'minlash zaruratini paydo qiladi.

Bundan tashqari, jinoyat ishi qo'zg'atilgunga qadar tezkor-qidiruv tadbirlariga maxfiylik asosida ko'maklashayotgan shaxs va jinoyat shohidlari ham xavfsizligi ta'minlanishi muhim hisoblanadi va bu normani qonunchilikda mustahkamlash lozim. Negaki, JPK da ham, «Jabrlanuvchilarni, guvohlarni va jinoyat protsessi boshqa ishtirokchilarini himoya qilish to'g'risida»gi 2019-yil 14-yanvardagi Qonunda ham ishtirokchilar xavfsizligini ta'minlash ular ma'lum bir maqomga ega bo'lganlaridan so'ng amalga oshirilishi nazarda tutilgan, biroq yuqorida tilga olingan shaxslar bu jarayonda hech bir protsessual huquqiy maqomga ega emas. Shu sababdan agar ularga real xavf tahdidi mavjud bo'lsa, amalda qonunchilik doirasida hech bir xavfsizlik choralarni qo'llash imkoniyati mavjud bo'lmaydi. Bu esa yana protsess davomida og'riqli masalalarga sabab bo'ladi. Bu jarayonda shaxslarning hayoti, sog'ligi, mol-mulki va yaqinlari xavf ostida qoladi.

Bu o'rinda muhokama qilishimiz lozim bo'lgan masala, protsess ishtirokchilariga qo'llaniladigan protsessual hujjat va unda ayni qaysi masalalar ko'rsatilishi lozimligidir. Gruziya Jinoyat-protsessual kodeksi 70-71-moddalarida [6] xavfsizlikni ta'minlash uchun qaror chiqarilishi, qarorda nimalar ko'rsatilishi lozimligi belgilangan, jumladan, maxsus himoya chorasi qo'llanilayotgan shaxs (protsess ishtirokchisini maxsus himoya dasturiga kiritish); maxsus himoya chorasining muddati, qo'llash mumkin bo'lgan organlar ko'rsatib o'tilgan. Milliy qonunchiligimiz hisoblangan Jinoyat-protsessual kodeksida ham ayni shu masalalar o'z aksini topsa, maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Bundan tashqari, xavfsizlik choralarni qo'llash muddatlari ham e'tiborlidir, negaki bu jarayon uchun ayni bir muddatni qo'llay olmaymiz, ya'ni amalda real xavf qachon tugashi hech

kinga ayon emas. Bu jinoyat ishi tamomlanib, sudga yuborilgan bosqichdami yoki hukm chiqarilib, sudlanuvchi shaxs mahkumga aylangandami yoxud oqlangan yoki jazoni ijro etish muassasasidan chiqqandami, bu aniq belgilash imkoni mavjud emas. Shu sababdan muddatlarni nomuayyan, oqilona qilib belgilash, maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

Shu o'rinda Gruziya va Qirg'iziston [7] qonunchiligining yana bir jihatini milliy qonunchiligimizga tatbiq etilishi, ba'zi bir amaliyotdagi masalalarning bartaraf etilishiga sabab bo'ladi deb hisoblaymiz, jumladan shaxs xavfsizligini ta'minlash maqsadida ko'rsatuvlarni oldindan mustahkamlab qo'yishdir. Jinoyat- protsessual kodeksi 121²-moddasida ko'rsatilgan asoslarga ushbu asosni ham kiritish shaxs xavfsizligi ta'minlashning eng optimal usullaridan biri sifatida e'tirof etishimizga sabab bo'ladi.

"Jabrlanuvchilarni, guvohlarni va jinoyat protsessi boshqa ishtirokchilarini himoya qilish to'g'risida"gi 2019-yil 14-yanvardagi Qonunida nazarda tutilgan xavfsizlik choralari gumon qilinuvchi, ayblanuvchi va sudlanuvchilarga nisbatan qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari ham mavjud bo'lib, ularning shaxsi protsessning boshqa ishtirokchilarga ma'lum bo'lganligi bois, ularga nisbatan hujjatlarni almashtirish yoki himoya qilinuvchi shaxs to'g'risidagi ma'lumotlardan foydalanishni cheklash kabi choralar qo'llash imkonini bermaydi. Shuningdek, ish bo'yicha ikki va undan ortiq shaxslar gumon qilinuvchi, ayblanuvchi va sudlanuvchi tariqasida ishtirok etayotgan, ulardan aqalli bir nafari jinoyatni fosh etishga ko'maklashib kelayotganligi munosabati bilan unga nisbatan boshqa jinoyat ishtirokchilari yoxud manfaatdor shaxslar tomonidan tahdid qilish xavfi mavjud bo'lgan hollarda mazkur tahdidni oldini olish yoki bartaraf qilishga oid aniq-chora tadbirlarni belgilovchi qonun normasi mavjud emas. Shu bois, bir guruh shaxslar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarni fosh qilish, ish bo'yicha dalillarni aniqlash, aybdor shaxslarga nisbatan javobgarlik muqarrarligini ta'minlashda ayrim hollarda haqiqatni aniqlashga ko'maklashish istagini bildirgan jinoyat ishtirokchilarining huquqlarini kafolatlashda vakolatli organ yoki mansabdor shaxslarga muammolar keltirib chiqarishi mumkin.

Fikrimizcha, jinoyat protsessi ishtirokchilarining xavfsizligini ta'minlashda, ish holatlaridan kelib chiqqan holda xavfsizlik choralari qo'llash uchun dastlab, tahdid kim tomonidan amalga oshirilishiga qarab, tegishli choralarni qo'llash bilan birga tahdid qiluvchi shaxsga nisbatan ham ta'sir choralari qo'llash lozim bo'ladi. Agar gumon qilinuvchi, ayblanuvchi, sudlanuvchi tomonidan jinoyatning boshqa ishtirokchisi xavfsizligiga tahdid amalga oshirilishi haqida yetarli asos va ma'lumotlar bo'lganida, unga nisbatan qamoqqa olish ehtiyot chorasini qo'llash orqali tahdid bartaraf etilishi mumkin.

Shu bois, JPK ning 242-moddasida nazarda tutilgan qamoqqa olish ehtiyot chorasini qo'llash uchun asoslar toifasiga, gumon qilinuvchi, ayblanuvchi va sudlanuvchi tomonidan protsess ishtirokchilariga tahdid qilinganligi munosabati bilan ham ushbu ehtiyot chorasi qo'llanilishi mumkinligini nazarda tutish maqsadga muvofiq bo'ladi. Ish bo'yicha gumon qilinuvchi, ayblanuvchi va sudlanuvchilarning barchasiga nisbatan qamoqqa olish ehtiyot chorasi qo'llanilgan bo'lsa, jinoyatni fosh qilishga ko'maklashayotgan ishtirokchi bilan boshqa ishtirokchilarning o'zaro aloqalarini cheklash, tanib olish, yuzlashtirish tergov harakatlarini texnika vositalaridan foydalangan holda o'tkazilishini ta'minlash, ularni protsessual harakatlar o'tkaziladigan joylarga alohida-alohida etap qilib olib kelinishi va boshqa-boshqa kameralarda saqlanishi yaxshi samara beradi.

Gumon qilinuvchi, ayblanuvchi va sudlanuvchining hayoti va sog'lig'iga tahdid mavjud bo'lgan hollarda, xavfsizligini ta'minlash uchun xavfsizlik choralarini qo'llash haqida iltimosnoma berish huquqi bilan birga, o'ziga nisbatan qamoqqa olish ehtiyot chorasini qo'llash haqida iltimosnoma berish huquqini jinoyat protsessual qonunchiligida nazarda tutish lozim.

Jabrlanuvchining vafoti bilan bog'liq ayrim ishlarda, gumon qilinuvchi, ayblanuvchi va sudlanuvchining hayoti va sog'lig'iga jabrlanuvchining qarindoshlari yoki boshqa shaxslar tomonidan tahdid mavjud bo'lganda, gumon qilinuvchi, ayblanuvchi va sudlanuvchi o'ziga nisbatan qamoqqa olish ehtiyot chorasini qo'llash orqali uning xavfsizligi ta'minlanishi va jabrlanuvchining vakillari tahdid qilishdan to'xtashlari mumkinligi haqida vakolatli organga yoki mansabdor shaxsga murojaat qilish hollari amaliyotda uchrab turadi.

Jinoyat-protsessual qonunchiligiga ko'ra, shaxsga nisbatan qamoqqa olish ehtiyot chorasini qo'llash haqida faqatgina prokuror tomonidan iltimosnoma berilishi mumkinligi, bu masala sud tomonidan hal etilishi nazarda tutilgan bo'lib, gumon qilinuvchi, ayblanuvchi va sudlanuvchining hayoti va sog'lig'iga tahdid amalga oshirilishini oldini olish maqsadida o'ziga nisbatan qamoqqa olish ehtiyot chorasini qo'llashni so'rab iltimosnoma berish huquqini qonun normalarida aks ettirish, kelgusida uning xavfsizligini ta'minlashga hamda boshqa shaxslar tomonidan huquqbuzarlik yoxud jinoyat sodir etilishini oldini olishga xizmat qiladi.

Gruziya Jinoyat-protsessual kodeksi 40-moddasida nazarda tutilgan yana bir ilg'or tajriba, ya'ni agar protsess ishtirokchilari xavfsizligiga tahdid solinishi mumkin deb hisoblansa, sudlanuvchi sud zalidan chiqarib yuborilishi yoki sudda ishtirok etish huquqidan mahrum etilishi belgilangan. Ushbu normani JPK 410-moddaga ham tatbiq etsak, sud protsessi davomida ishtirokchilar xavfsizligi ta'minlanishiga erishilishi mumkin.

Ayollarning jinoyat protsessida ishtirok etishi ular uchun qo'shimcha xavf-xatarlar tug'dirishi mumkin. Ular jabrlanuvchi, guvoh yoki ayblanuvchi sifatida ish yuritish jarayonida ruhiy bosim, tahdid va tazyiqlarga duch kelishi mumkin. Shu sababli, jinoyat protsessida ayollarning xavfsizligini ta'minlash uchun qo'shimcha huquqiy kafolatlar kerak.

O'zbekistonda 2021-yilda tazyiq va zo'ravonlikdan jabr ko'rgan 40 mingga yaqin xotin-qizga himoya orderi berilgan. Afsuski, bu zo'ravonliklarning 87 foizi oilalarda sodir etilgan. Xotin-qizlar huquqlari haqida gap ketganda, nafaqat bu huquqlarni ta'minlash haqida, balki bu muammo qay darajada dolzarbligini tushuntirib borish ham muhim ahamiyatga ega. Bu borada quyidagi raqamlarning o'zi katta ma'noga ega: 2021-yilda ichki ishlar organlariga xotin-qizlarga nisbatan tazyiq va zo'ravonlik holatlari yuzasidan 39 343 ta murojaat kelib tushgan va shuncha xotin-qizni himoya qilish maqsadida himoya orderlari rasmiylashtirib berilgan. Qiziq tomoni shundaki, jabrlanuvchilarga nisbatan himoya orderlari bo'lishiga qaramasdan, ayollarni himoya qilishning bu usuli o'zini oqlamagandek go'yo.

Guruhlarga bo'linganda: 106 ta jinsiy, 234 ta iqtisodiy, **18 777 ta ruhiy, 13 658 ta jismoniy** zo'ravonlik hamda 7 174 ta tazyiq holatlari aniqlangan. Eng yomoni, zo'ravonlik holatlarining 34 330 tasi yoki 87 foizi oilada sodir etilgan [8]

Demak, bir yilda taxminan 40 mingga yaqin ayol zo'ravonlik va tazyiqqa uchrab himoya orderi olishga majbur bo'lyapti, ularning 87 foizi o'z yaqin(lar)i jabridan panoh so'ragan.

Avvalo, ayollar jinoyat qurboni bo'lganda, ularning huquqlari va daxlsizligi himoya qilinishi kerak. Masalan, jinsiy zo'ravonlik bilan bog'liq ishlarda jabrlanuvchining shaxsiy ma'lumotlari maxfiy saqlanishi va sudda alohida tartibda ko'rsatma berishi ta'minlanishi lozim.

Shuningdek, ularni psixologik qo'llab-quvvatlash va huquqiy maslahatlar bilan ta'minlash muhimdir.

Guvoh sifatida qatnashgan ayollar uchun himoya choralari, jumladan, yashirin guvohlik berish mexanizmi, davlat muhofazasi va tazyiqlardan himoya tizimi kuchaytirilishi kerak.

Ayollar xavfsizligi nafaqat sud va tergov organlari, balki butun jamiyatning mas'uliyatidir. Har bir ayol huquqiy himoya va xavfsiz muhitda o'z huquqlarini himoya qila olishi kerak.

Jinsiy jinoyatlar va jabrlanuvchilar xavfsizligini ta'minlash zaruriyati

Jinsiy jinoyatlar jamiyatda jiddiy muammo bo'lib, ularning oldini olish va jabrlanuvchilarni himoya qilish bo'yicha kuchli huquqiy mexanizmlar joriy etilishi zarur. 2018-2023-yillar oralig'ida O'zbekiston hududlarida nomusga tegish va unga urinish bilan bog'liq jinoyatlar keng tarqalgan. Eng yuqori ko'rsatkichlar Qoraqalpog'iston Respublikasi (16.44%), Toshkent viloyati (12.46%) va Toshkent shahri (12.11%)da qayd etilgan [9.]

Masalan, Moldova Jinoyat-protsessual kodeksining 215¹-moddasiga ko'ra, jinsiy jinoyat qurbonlariga himoya choralari qo'llanilishi mumkin. Bunday choralar orasida zo'ravonni jabrlanuvchining yashash joyiga yaqinlashtirmaslik, muloqotni cheklash va elektron kuzatuv tizimini joriy etish kabi mexanizmlar mavjud [10- Moldova Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi]. Bu amaliyotni O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksiga kiritish jabrlanuvchilarning xavfsizligini ta'minlashda muhim qadam bo'lishi mumkin.

Bunday me'yorlar jabrlanuvchilarga nisbatan takroriy zo'ravonlik sodir etilishining oldini oladi, huquq-tartibot organlariga esa aybdorlarning harakatlarini nazorat qilish imkonini beradi. Shuningdek, jabrlanuvchilarni himoya qilish bo'yicha himoya orderlari tizimini kuchaytirish, jabrlanuvchilarga yuridik va psixologik yordam ko'rsatuvchi markazlar tashkil etish talab etiladi.

Qonunchilikda ushbu o'zgartishlarni kiritish orqali jinsiy jinoyatlar qurbonlari xavfsizligi ta'minlanadi, jamiyatda zo'ravonlikka nisbatan nol tolerantlik muhiti shakllanadi. Shuning uchun O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksida jabrlanuvchilar himoyasiga oid xalqaro standartlarga mos normalar joriy qilinishi lozim.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 24.08.2018-yildagi "Dalillar maqbulligiga oid jinoyat-protsessual qonuni normalarini qo'llashning ayrim masalalari to'g'risida" gi 24-sonli Qarorida ham shaxslarning xavfsizligi ta'minlanmasdan turib, dalillar olingan bo'lsa yoki olingan dalillar shubhaga sabab bo'lsa, nomaqbul deb e'tirof etish to'g'risida norma mustahkamlanishi lozim deb hisoblaymiz.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Inson huquqlari bo'yicha xalqaro shartnomalar. –T.: Adolat, 2024. –B.32-33.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Constitution.uz/uz/clause/index/
3. Tulaganova.G.Z., Matmurotov A. R., Mavlanov K.T. Jinoyat protsessida shaxs xavfsizligini ta'minlash. Risola. – T: TDYUI, 2016. – 12-35 betlar.
4. Umarxonov.A.Sh. Odil sudlovga ko'maklashuvchi shaxslarning xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan huquqiy choralarni takomillashtirish muammolari: Yurid. fanlari nomzodidiss. avtoreferati. –T.: IIV Akademiyasi, 2004. –B.3-9 .
5. Umarxonov.A.Sh. Odil sudlovga ko'maklashuvchi shaxslarning xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan huquqiy choralarni takomillashtirish muammolari: Yurid. fanlari nomzodidiss. avto referati. –T.: IIV Akademiyasi, 2004. –B.3-9 .
6. <https://matsne.gov.ge/en/document/view/90034?publication=162>

7. Qirg'iziston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi. Elektron resurs: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36313326#_pos=1013;-50 (kirish sanasi 29.02.2024 yil).
8. Ayollarni zo'ravonlikdan himoyalash tizimi qanday ishlaydi? <https://kun.uz/6645321422.03.2024>
9. <https://siat.stat.uz/reports-filed/2755/relationshi-r-data-20.08.2024>.
10. Moldova Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi. Elektron resurs: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30397729 (kirish sanasi 19.02.2023).

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/7 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).